

УДК 336.02:336.143

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-9>**Шаповал О.А.**кандидат педагогічних наук, доцент,  
Національна академія Національної гвардії України

## ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ВАЖЕЛІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

У даній статті розглянуто особливості податкової політики в системі фінансових важелів державного регулювання бюджетних відносин. Проаналізовано значний вплив процедури оподаткування на процеси соціального та економічного розвитку як держави в цілому, так і кожного окремого громадянина. Визначені поняття «податкова політика», «стратегія податкової політики» та «тактика податкової політики». Детально розглянуто критерії сучасних засад ефективної податкової політики держави. Надано загальноприйняті поняття функціонування податкової політики у сфері регулювання бюджетних відносин держави. Визначені якісні оцінки трудового потенціалу. Обґрунтована вага роль ефективної податкової політики у системі розподілу і перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та у процесі формування централізованих фондів грошових ресурсів країни. Надано головні стратегічні завдання податкової політики нашої держави.

**Ключові слова:** стратегія податкової політики, тактика податкової політики, податки, податкова система, надходження до бюджетів, мета податкової політики, завдання податкової політики, цілі податкової політики.

**Shapoval Olena**

National Academy of National Guard of Ukraine

## TAX POLICY IN THE SYSTEM OF FINANCIAL LEVERS OF STATE REGULATION OF BUDGET RELATIONS

This article examines the peculiarities of tax policy in the system of financial levers of state regulation of budgetary relations. The significant influence of the taxation procedure on the processes of social and economic development of both the state as a whole and each individual citizen is analyzed. The concepts of "tax policy", "tax policy strategy" and "tax policy tactics" are defined. The criteria of the modern foundations of the effective tax policy of the state are considered in detail. Generally accepted notions of the functioning of tax policy in the sphere of regulation of state budgetary relations are given. Qualitative assessments of the labor potential have been determined. The important role of an effective tax policy in the system of distribution and redistribution of part of the gross domestic product and in the process of formation of centralized funds of monetary resources of the country is justified. The main strategic tasks of the tax policy of our state are provided. Thanks to the tax policy, it is possible to solve the issues of balancing the interests of the state with the interests of taxpayers, the problem of the completeness of budget revenues, the social interests of the population, and many others. Therefore, it is the tax policy that is the lever of influence on the socio-economic mechanisms in the country, ensuring the filling of state monetary funds and creating conditions for the further sustainable development of all participants in the economic process. Tax policy, as an important element of the state's budgetary relations, can be viewed from different angles: as a set of state levers for regulating taxation procedures, i.e., the processes of regulating state revenues and expenditures, as well as as a financial lever for ensuring harmonious relations between the state and taxpayers, stabilizing the economic elevation of the country, taking into account the existing financial and political conditions. One of the main directions of state regulation of budgetary relations is the creation of an effective strategy and tactics of the country's tax policy. At the same time, the tax policy strategy is defined as a certain set of actions in the taxation process aimed at achieving the goals and performance of tax policy functions in the perspective of development.

**Keywords:** strategy of tax policy, tactics of tax policy, taxes, tax system, revenue to budgets, goal of tax policy, tasks of tax policy, goals of tax policy.

**Постановка проблеми.** Особливості реалізації податкової політики напряму опосередковують сутність та ефективність державної системи оподаткування, завдяки якій відбувається розвиток фінансової та ділової активності, піднесення підприємницької діяльності, стабілізація бюджетного наповнення на всіх рівнях, а також загальна макроекономічна ефективність.

Саме податкова політика являє собою важливу складову державної стабільності через можливість забезпечення фінансової частини виконання державою своїх функцій, таких як соціальний захист громадян, міжнародне співробітництво, вкрай актуальне військово-оборонне забезпечення, вирішення екологічних проблем та багато інших. За своєю сутністю податки є важелем впливу на дохідність державного та місцевих бюджетів, а також на функціонування самих

платників податків. Складні сучасні умови, пов'язані з активними військовими діями на території нашої країни, хронічна нестача фінансових ресурсів вимагають негайного формування ефективної державної податкової політики, яка буде в змозі забезпечити стабільність фінансової системи та урегульованість бюджетних відносин.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вивчення проблем формування та регулювання податкової політики напряму витікає з сутності самого поняття «податкова політика держави», яке надає теоретичне обґрунтування її змісту та ролі в економічних процесах країни. Сучасні тенденції функціонування та розвитку податкової політики є актуальним питанням у фокусі наукових розробок багатьох вчених, таких як Андрущенко В., Крисоватий А., Кошук Т., Опарін В.,

Тарангул В., Тучак Т., Юрій С. та інших. Але така актуальність та затребуваність даної теми свідчить про наявність широкого кола невирішених проблем у ракурсі єдиного підходу до процедури функціонування та процесів регулювання податкової політики держави.

Саме з боку розгляду сутності поняття «податкова політика» відбуваються найактивніші наукові дебати, які полягають у розбіжностях поглядів вчених на змістовність даного економічного явища: певна кількість науковців доводять, що податкова політика є напрямом державної фінансової діяльності, інші стверджують, що це – система встановлених економічних відносин.

**Формулювання цілей статті** (постановка завдання). В складних умовах сьогодення податкова система одночасно потребує адекватної стабільності та ефективних перетворень задля забезпечення запобігання кризовим становищам та якісного функціонування на умовах гнучкості, системності та науковості [1].

Завдяки податковій політиці мають змогу вирішуватись питання врегулювання інтересів держави з інтересами платників податків, проблема повноти бюджетних надходжень, соціальні інтереси населення та багато інших.

Отже, саме податкова політика є важелем впливу на соціально-економічні механізми в країні, забезпечуючи наповнення державних грошових фондів та створюючи умови для подальшого сталого розвитку всіх учасників економічного процесу [1].

**Метою даного дослідження** є визначення ролі податкової політики в системі фінансових важелів державного регулювання бюджетних відносин.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Методи та форми концентрації фінансових ресурсів та їх застосування відповідно до потреб державного регулювання бюджетних відносин принципово визначають зміст та сутність податкової політики країни [2].

Саме завдяки податковій політиці відбувається значний вплив на процеси соціального та економічного розвитку як держави в цілому, так і кожного окремого громадянина. Таким чином створюється певний комплекс передумов щодо підтримки підприємницької активності, покращення якості життя та сприяння ефективності інвестиційно-інноваційних процесів. Зважаючи на це зміст податкової політики визначається в поєднанні фінансово-економічних та організаційно-правових важелів бюджетного регулювання податкових процесів задля формування фінансових фондів стабілізування макроекономічних показників країни.

Вагомими критеріями сучасних засад ефективної податкової політики держави при цьому виступають норми та принципи оподаткування, які поділяються на кілька групових категорій, а саме:

- насамперед, фіскальні;
- політико-економічні;
- організаційно-технічні;
- етико-соціальні [3].

Головні засади формування податкової політики являють собою певні принципи, встановлені законом та обґрунтовані науково, які формують основний напрямок здійснення податкової політики в країні. Їх зміст можна простежити у завданнях та функціях податкової політики.

Загальноприйнятими поняттями функціонування податкової політики у сфері регулювання бюджетних відносин держави є наступні:

1. Принцип наукової обґрунтованості – професійне формування основних засад на основі наукової експертизи.

2. Принцип визначеності – нормативно-правовий характер та обов'язковість виконання.

3. Принцип єдності стратегії і тактики – використання податкової тактики на основі податкової стратегії.

4. Принцип оцінювання та обліку очікуваних результатів – прогноз та розрахунок ефективності податкової політики на майбутнє.

5. Принцип стабільності – внесення змін на тільки основі законодавства з чітко встановленими термінами виконання.

6. Принцип гнучкості – вчасне реагування на вплив внутрішніх та зовнішніх економічних факторів, здатність прилаштування до поточної ситуації.

7. Принцип фіскальної достатності – оптимально повне забезпечення бюджетних надходжень.

8. Принцип інтеграційності – комплексний підхід до ефективного функціонування податкової політики на користь держави та суб'єктів бізнес-процесів.

9. Принцип прозорості – відкритість та зрозумілість для широкого загалу, вчасне інформування про плановані зміни та можливість обговорення [4].

Отже, завдяки гармонійному поєднанню даних принципів у реалізації податкової політики в країні досягається оптимальний розмір бюджетних надходжень на всіх рівнях та відбувається сталий економічний розвиток. Дослідження принципів податкової політики держави виявляє їх тісний зв'язок з цілями та функціями податкової політики, які, в свою чергу, зумовлюють її напрямки реалізації.

Податкова політика, як важливий елемент бюджетних відносин держави, може розглядатись з різних боків: у якості комплексу державних важелів регулювання процедур оподаткування, тобто процесів регламентування державних доходів та видатків, а також у якості фінансового важеля забезпечення гармонійних відносин між державою та платниками податків, стабілізації економічного піднесення країни з врахуванням наявних фінансових та політичних умов [5].

Таким чином ще раз доводиться вагома роль ефективної податкової політики у системі розподілу і перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та у процесі формування централізованих фондів грошових ресурсів країни.

Одним із основних напрямів державного регулювання бюджетних відносин є створення ефективної стратегії і тактики податкової політики країни. При цьому стратегію податкової політики визначають, як певний комплекс дій в процесі оподаткування, спрямованих на досягнення цілей та виконання функцій податкової політики у перспективі розвитку.

Завдяки вдало розробленій стратегії податкової політики стають можливими стале ефективне функціонування економіки держави, забезпечується встановлений розмір податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, а також відбувається сприяння забезпеченню довгострокової міжнародної податкової конкурентоздатності країни.

Головними стратегічними завданнями податкової політики нашої держави є наступні:

- підтримка національної економіки на високому конкурентоспроможному рівні;
- провадження ефективної бюджетної політики щодо забезпечення оптимального наповнення бюджетів усіх рівнів;
- міжнародна інтеграція національної податкової системи;
- впровадження єдиних правил контролю за нарахуванням та сплатою обов'язкових платежів;
- забезпечення стабільності функціонування податкової системи країни;
- створення умов для зниження ухильності від сплати обов'язкових платежів;
- адаптування вітчизняного податкового законодавства до міжнародних стандартів.

Реалізація податкової стратегії безсумнівно відбувається через податкову тактику, яка, в свою чергу, визначається як короткостроковий комплекс дій, спрямованих на забезпечення виконання стратегії податкової політики.

Отже, ефективність податкової політики держави напряму залежить від вдало розробленої податкової стратегії, яка не суперечить тактиці [6].

Аналізуючи ефективність податкової політики необхідно враховувати дієвість податкових інструментів, які використовуються під час її реалізації:

- співвідношення прямих і непрямих податків;
- види податкових пільг;
- види податкових ставок, що застосовуються;
- терміни податкових надходжень та інші.

Для виявлення недоліків здійснення податкової політики можна також використовувати:

- порівняння показників темпів росту податкових надходжень від платників, що використовують податкові пільги та темпів зростання витрат на покриття цих пільг;
  - кількість фінансових ресурсів для обслуговування державного боргу;
  - наявність та розмір бюджетних заборгованостей.
- Головними цілями податкової політики держави є:
- наповнення бюджетів усіх рівнів і відповідно реалізація функцій держави;
  - результативне регулювання бюджетних відносин;
  - забезпечення економічного зростання;
  - сприяння інвестиційній та інноваційній діяльності;
  - виконання функцій соціального захисту громадян;
  - уникнення подвійного оподаткування;

– забезпечення дотримання міжнародних зобов'язань країни;

забезпечення охорони навколишнього середовища.

Отже, ефективність державного регулювання бюджетних відносин значною мірою залежить від того, які принципи та інструменти податкової політики використовуються під час її впровадження.

**Висновки.** Отже, можна констатувати, що податкова політика як важливий елемент регулювання бюджетних відносин, має особливі характеристики:

- значний вплив на обсяг бюджетних надходжень;
- цілеспрямоване регулювання фінансово-економічної системи держави;
- реалізація стратегії довгострокового економічного зростання;
- сприяння всебічному суспільному розвитку;
- досягнення встановлених соціально-економічних цілей.

Процес створення сприятливих умов для ефективного функціонування податкової політики держави безумовно потребує постійного ґрунтовного наукового дослідження, спираючись на моніторинг переваг та недоліків застосованих важелів, вивчення економічних та соціальних наслідків впровадження певних інструментів оподаткування. Саме такий підхід в змозі забезпечити відповідність змісту податкової політики актуальним вимогам сьогодення та сприятиме всебічній реалізації її встановленої мети та завдань.

Спираючись на такі особливості, слід зазначити основні перспективні напрямки удосконалення реалізації податкової політики держави, основні серед яких наступні:

- реформування податкового законодавства у відповідності до вимог міжнародних стандартів;
- запобігання порушенням в системі адміністрування податкових платежів;
- дотримання оптимального розміру податкових ставок з врахуванням інтересів держави та платників податків;
- зниження податкових витрат;
- підтримка рівномірного податкового навантаження для всіх платників;
- використання податкової політики як засобу регулювання макроекономічних процесів;
- обґрунтування економічної доцільності використання податкових пільг;
- підтримка високої фінансової та управлінської дисципліни;
- позбавлення від тінізації економіки та розкрадання державних коштів.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Юрій С., Крисоватий А., Кошук Т. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2010. 292 с.
2. Дем'янчук І.А. Теоретичні основи фіскальної політики в умовах економічного спаду. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 4. С. 822–825.
3. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. Львів : Каменяр, 2000. 303 с.
4. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція) : монографія. Київ : Алерта, 2013. 384 с.
5. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 4. С. 79–91.
6. Шаповал О.А. Ключові аспекти управління фінансовими ресурсами в сучасних умовах. *Таврійський науковий вісник. Серія: економіка*. 2022. Вип. 13. С. 150–154.

## REFERENCES

1. Jurij S.I. (2010) Suchasni tendenciji rozvytku jevropejskoghho opodatkuvannja ta novitnja paradyghma podatkovoji polityky v Ukrajinі [Modern tendencies of European tax development and the newest paradigm of tax policy in Ukraine]. Ternopilj: Vyd-vo TNEU, 292 p. (in Ukrainian)
2. Dem'janchuk I.A. (2015) Teoretychni osnovy fiskaljnoji polityky v umovakh ekonomichnogho spadu [Theoretical foundations of fiscal policy in an economic downturn]. *Ghlobaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 822–825. (in Ukrainian)
3. Andrushhenko V.L. (2000) Finansova dumka Zakhodu v XX stolitti: (Teoretychna konceptualizacija i naukova problematyka derzhavnykh finansiv) [Western financial thought in the XX century]. Lviv: Kamenjar, 303 p. (in Ukrainian)
4. Andrushchenko V.L., Tuchak T.V. (2013) Moralno-etychni imperatyvy podatkov ta opodatkuvanja (zakhidna tradytsiia) [Moral and ethical imperatives of taxes and taxation (western tradition)]. Kyiv: Alerta. (in Ukrainian)
5. Chugunov I.Y., Makogon V.D. (2014) Biudzhethno-podatкова polityka v umovakh instytutsiinykh peretvoren [Budget and tax policy in the conditions of institutional changes], *Bulletin of Kyiv national trade-economic University*, vol. 4, pp. 79–91. (in Ukrainian)
6. Shapoval O.A. (2022) Kliuchovi aspekty upravlinnia finansovymy resursamy v suchasnykh umovakh [Key aspects of managing financial resources in modern conditions]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: ekonomika*, vol. 13, pp. 150–154. (in Ukrainian)